Է· ՏԱՐԻ 1860 — ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 18 ԱՐԵԳ 4382 – Հ· Տ· 26 ՄԱՐՏ 1890 – Ն· Տ· 7 ԱՊՐԻԼ 1890 – ՀԻՃՐ· 17 ՇԱԲԱՆ 1307 — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

20 ՓԱՐԱ.

[illegible]
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
[illegible] ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Նորատունկեան-խան

درعليه ده غلطه ده نورادونكيان خانده آرهولك
غزته سى اداره سنه

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

20 ՓԱՐԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար [illegible]	Տարեկան	160
» »	Վեցամսեայ	80
» »	Եռամսեայ	40
Գաւառաց	Տարեկան	200
» »	Վեցամսեայ	100
Օտար երկիրներու տարեկան	ֆրանք	56
» »	վեցամսեայ	28

[illegible]

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

49րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ԾՆՆԴԵԱՆ
ՎԵՀԱՓԱՌ ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏ-ԻՒԼ-ՀԱՄԻՏ Բ.
ԲԱՐԵԽՆԱՄ ԿԱՅՍԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

16 ՇԱԲԱՆ, 1307 = 25 ՄԱՐՏ, 1890

Երէկ, Օսմանեան լայնածաւալ Տէրութեան ամէն կողմերը չքեղ հանդէսներով տօնեցաւ մեր Օգոստափառ Ինքնակալին ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏ-ԻՒԼ-ՀԱՄԻՏ Բ. ԿԱՅՍԵՐ Ծննդեան 49րդ Տարեդարձն.

Այս հանդէսներ փայլուն ապացոյցներն էին Ն. Կ. Վեհափառութեան բարերար իշխանութեան Իւր ամէն ազգէ և ամէն կարգէ հպատակաց մէջ յառաջ բերած երախտագիտական գոհունակութեան.

Իւր բարենորոգիչ ոգւով, Իւր հայրագութ հպատակասիրութեամբ, Իւր նշանաւոր իմացականութեամբ, Իւր անխոնջ աշխատասիրութեամբ և Իւր յառաջդիմասէր ձգտումներով Ն. Կ. Վեհափառութիւն գրաւած է Իւր միլիոնաւոր հպատակաց սէրն ու յարգանքը, զորս ամէն տարի աւելի փառաւոր ցոյցերով կ'արտայայտեն Ն. Կ. Վեհափառութեան Ծննդեան և Գահակալութեան Տարեդարձներուն առթիւ.

Վեհապետական այս ընտիր բարեմասնութիւնք նշանաւոր կերպիւ ի հանդէս եկան քաղաքական մեծամեծ տագնապներու մէջ ընդ որս անցաւ Օսմանեան Տէրութիւնն՝ անեղծ պահելով իւր բարձր դիրքն ի շարս Մեծ և հզօր Տէրութեանց.

Բազմաքաղիրթ աշխարհն այսօր զարմացմամբ կը խոստովանի թէ այս եզական արդիւնք ձեռք բերուած է շնորհիւ հաղուագիւտ ձիրքերու որք Օսմանեան Վեհապետաց ականաւոր շարքին մէջ բարձր դիրք մը կուտան ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏ-ԻՒԼ-ՀԱՄԻՏ Բ. ԿԱՅՍԵՐ.

Ն. Կ. Վեհափառութիւն, Իւր ամէն ազգէ հպատակաց իմացական և տնտեսական զարգացման համար ջանք և զոհողութիւն չխնայելով, արդեամբ ապացուցած է թէ այս գեղեցիկ երկրին վերածնութեան հոգածու է միշտ.

Հայ Ազգն եւս որ ի Թուրքիա՝ մասնակցեցաւ այս հանրական խրախճանութեանց, քանի որ դարերէ հետէ չէ դադրած վայելելէ Օսմանեան մեծազօր Ինքնակալաց շնորհներն, և քանի որ հաստատ վստահութիւն ունի այսուհետեւ ալ նոյն թանկագին շնորհներն անխափան վայելելու.

Հայոց հաւատարմութիւնք նորանոր ապացոյցներու չի կարօտիր· զի Հայք ի մանկութենէ անտի կը սնանին այդ հաւատարմութեան զգացման մէջ, իրենց տոհմային անցեալին ամեն էջերէն քաղելով հաւատարմութեան ընտիր ընտիր դասեր.

Օսմանեան Վեհապետք միշտ գնահատած են այս հայկական հաւատարմութիւն, և յայտ մասին եւս Իւր փառաւոր Նախորդաց պանծալի օրինակին հետեւող եղած է ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏ-ԻՒԼ-ՀԱՄԻՏ Բ. ԿԱՅՍՐ, զանազան պատեհութեամբք Իւր բարձր գոհունակութիւնն յայտնելով Իւր հայ հպատակաց հաւատարմական սիրոյն և անձնուիրութեան համար.

ԱՐԵՒԵԼՔ պատիւ կը համարի այս բարեբաստիկ առթիւ թարգման լինել Հայ Ազգին ճշմարիտ զգացմանց, մաղթելով երկարութիւն կենաց և անվերջ բարեբաստութիւն մեր Օգոստափառ Վեհապետին համար, որ հայրական հովանւոյն ներքեւ կ'ապահովէն Հայոց բարոյական ու նիւթական ամենայն յառաջդիմութիւնք ու զարգացմունք. Այս յուսով ու բարեմաղթութեամբք, Հայ Ազգն որ ի Թուրքիա՝ իւր սրտաբուխ աղօթքը կը միացնէ բոլոր Օսմանեան հպատակ ազգաց աղօթից հետ, և ամենայն ջերմեռանդութեամբ կ'աղաղակէ. «ԿԵՑՑԷ՛ ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏ-ԻՒԼ-ՀԱՄԻՏ ԵՐԿՐՈՐԴ».

Կ. ՊՈԼԻՍ, 26 ՄԱՐՏ, 1890

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Սերպ կառավարութիւնն հարցուց ֆրանսական կառավարութեան որ եթէ Սերպիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնք խզուին, Ֆրանսա կ'ընդունի՞ որ Պուլկարիոյ մէջ բնակեալ սերպ հպատակներ ֆրանսացի հիւպատոսաց պաշտպանութեան ներքեւ դրուին. Ռուսիոյ հաճոյ լինելու համար, կ'երեւի թէ Ֆրանսա պիտի հաւանի.

—Սերպիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ տիրող գժտութեան անմիջական պատճառը բառնալու համար կ'երեւի թէ եղանակ մը գտնուած է, Պուլկար կառավարութիւնն զՊ. Մինչեւիչ Պելկրատէ Սոֆիա կանչեց «բերանացի բացատրութիւններ տալու մակեդոնացի ուսանողաց խնդրոյն վրայ». Պուլկար կառավարութիւնն այս կերպիւ ետ կը կանչէ իւր գործակատար, և կը յուսացուի որ այս խնդրոյ վրայ չխօսուի այլ եւս.

—Նախընթաց շաբթուն ծանր վէճ ծագեցաւ սերպ Խնամակալութեան և արմատական կուսակցութեան միջեւ, որ կը պնդէր թէ պատերազմական գործոց նախորդ նախարար Ճօւրիչ գնդապետ աթոռ պէտք է ունենայ նորակազմ նախարարութեան մէջ. Խնամակալք ի սկզբան դէմ դրին, յայտարարելով թէ նախարարներ կարգել արքայական իշխանութեան կը պատկանի. Բայց Արմատականք պնդեցին, և Խնամակալք տեղի տուին ի վերջոյ.

—Արմատական կուսակցապետ Պ. Փաշիչ ժամանակէ մ'ի վեր եա [illegible] թէ Սերպք անձնուէր բարեկամ պէտք է լինին Ռուսաց, որոցմէ այնչափ բարիք վայելած են, և որոց օժանդակութեան կը կարօտին իրենց տոհմային բաղձանքները պսակելու համար յետ այսօրիկ. Բայց ահա պուլկարական Սվէպօտա լրագիրը կը հրատարակէ հակառակ ճառ մը, զոր նոյն ինքն Պ. Փաշիչ երկու տարի յառաջ արտասանած է, Միլան թագաւորին օրով, երբ աքսորեալ ի Սոֆիա կը գտնուէր. Պ. Փաշիչ ըսեր է յայնժամ. «Զզուանք Ռուսերէն, որք մեզ պալքանեան ժողովրդոցս աւելի վտանգաւոր են քան Աւստրիացիներն ու Մաճառներն. Այս վերջինք երբեք չպիտի փորձեն մեր լեզուէն զրկել զմեզ, մինչ եթէ Ռուսիա իշխէ մեր վրայ՝ մեր մայրենի լեզուն իսկ պիտի կապտէ, և քան տարիէն զմեզ խաղալիններու պիտի դարձնէ».

—Վիեննայի լրագիրք քաղաքական մեծ նշանակութիւն կուտան այն լուրին թէ առաջիկայ ամրան Ցարեւիչը (Ռուսիոյ գահաժառանգը) Սերպիա պիտի այցելէ.

—Սոպրանիէի առաջիկայ նստաշրջանին մէջ կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ պատուիրակութեան մը կազմութիւնն, եւրոպեան գլխաւոր կառավարութեանց մօտ զրկուելու համար.

—Պուլկար կառավարութիւնն այլ եւս չի կրնար ծածկել թէ պուլկար բանակին մէջ դժգոհութիւն կը տիրէ իրաց հաստատեալ վիճակին դէմ. Թէեւ նորանոր ձերբակալութիւններ կատարուած են, բայց սպայք համարձակապէս կը յայտնեն իրենց համակրանքն առ Փանիցա հազարապետ իւր դժբախտութեան առթիւ.

—Յայտնի է թէ Ֆրանսայի և Թուրքիոյ միջեւ առեւտրական դաշնագրոյն պայմանաժամն ամսոյ 1/13 ին աւարտեցաւ. Պուլկար կառավարութիւնք ծանոյց թէ ֆրանսական վաճառքէն մաքս պիտի առնու Պուլկարիոյ ընդհանուր մաքսային սակագնոյն համեմատ, եթէ Ֆրանսա Պուլկարիոյ հետ առեւտրական առանձին պայմանագիր չկնքէ. Անգլիացիք՝ միշտ գործական մարդիկ՝ այսպէս ըրին, առանց երկար բարակ քննելու թէ պուլկար կառավարութիւնն ո՛ր աստիճան օրինաւոր կառավարութիւն է. Բայց Ֆրանսա կը վարանի այս բանն ընելու. Ռուսիոյ բարեկամութիւնը պահելու համար Ֆրանսայի ըրած զոհողութիւններէն մին աս է թէ Պուլկարիոյ արդի կառավարութիւնն այօրէն կը ճանչէ, և անոր հետ ո՛ւ և է բանակցութեան մտնելու և ո՛ւ և է պայմանագիր կնքելու խիղճ կ'ընէ. Բայց Պ. Սթամպուլով միտքը դրեր է այս խնդրոյ վրայ զիջում չընել, և եթէ ֆրանքօ-պուլկար առեւտրական պայմանագիր մը չկնքուի մաքսային խնդիրը տնօրինելու համար, Պուլկարիոյ ընդհանուր սակագնոյն (թարիֆային) համեմատ ծանր մաքսեր առնուլ ֆրանսական վաճառքէ.

ՖՐԱՆՍԱՑԻՔ Ի ՊԵՐԼԻՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Պ. ԺԻՒԼ ՍԻՄՈՆԻ ՀԵՏ

Ֆիկարօ կը պատմէ Պ. Ժիւլ Սիմոնի հետ իւր խմբագրաց միոյն տեսակցութիւնը Պերլինի Դեսպանախորհրդոյն վրայ. Պ. Ժ. Սիմոն զարմանօք տեսեր է թէ օտար պատուիրակաց ամենքն ալ իւր բոլոր գիրքերը կարդացած են, և իւր կենսագրութիւնն աւելի աղէկ գիտեն քան բարեկամներէն շատեր. Պ. Ժ. Սիմոն չէր ճանչեր զՊիզմարք իշխան. Ի Պերլին, Պիզմարք իւր երկու չուններով այցելութեան եկեր է Պ. Ժ. Սիմոնի, ըսելով. «Միւթանկ կուգամ, և ինքզինքս կը ներկայացնեմ. ես եմ Պ. տը Պիզմարք». Եւ առանց ձեւակերպութեան խօսքի բռնուեր է Ֆրանսայի առաջին պատուիրակին հետ. Իշխանին հրաժարականին ընդունելութեան օրը ֆրանսական պատուիրակութիւնն առանձինն ճաշեր է Պիզմարքի հետ, որ հանդարտ էր, և հասառուի (ելամուտ ապրող մարդու) յատուկ խորհուրդներ կը կազմէր. «Հարստութիւն ունիմ, ըսեր է Պիզմարք. 20,000 էքթառ անտառի տէր եմ. Ժամանակ է որ քիչ մ'ալ այս բաներուս հոգ տանիմ. այնպէս չէ՞». Պ. Ժ. Սիմոնի հաւաստմամբ է թէ Պիզմարք վերջնապէս քաշուած է քաղաքական ասպարէզէն. Շնորհակալութեամբ կը պատմէ Պ. Ժ. Սիմոն այն ընդունելութիւն զոր իրեն ըրին Մարէշալ Մոլթքէ, Դեսպանախորհրդոյն երիտասարդ և յայտ նշանաւոր նախագահն Պ. Պէրլէփշ, Պրեսլաւի իշխան-եպիսկոպոս Տ. Քոփ (գերման եպիսկոպոս և աւստրեան իշխան, որոյ արքեպիսկոպոսական թեմն, Աւստրիոյ և Գերմանիոյ սահմանագլխոց վրայ, Եւրոպիոյ ընդարձակագոյն թեմն է). Ֆրետերիկ կայսրուհին և Օկիւսթ-Վիքթորիա կայսրուհին, և վերջապէս Կայսրը, մանաւոր մեծարանօք ընդունեցին և պատուասիրեցին զՊ. Ժ. Սիմոն և միւս ֆրանսացի պատուիրակները.

Վիլհէլմ Բ. շատ լաւ ֆրանսերէն կը խօսի. Պ. Ժ. Սիմոն սքանչացեր է երիտասարդ կայսեր հմտութեանց առատութեան ու ճշդութեան վրայ. Դեսպանախորհրդոյ ծրագիրը կազմող ամեն խնդրոց վրայ Վիլհէլմ Բ. ընտանեբար խօսեր է յայտ շահեկան կերպիւ, Դեսպանախորհրդոյ անդամոց տրուած կայսերական հացկերոյթին մէջ, յորում Պ. Ժ. Սիմոն կայսեր աջ կողմը բազմած էր. Պ. Ժ. Սիմոն կ'ըսէ. «Կա՛մ Գերմանիոյ կայսրը քանի մը ամիսէ ի վեր շատ փոխուեր է, և կամ զինք գէշ նկարագրեր էին մեզ». Պատուիրակները չորս անգամ ի կայսերական պալատ ընդունեցան. Վերջին ընթրեաց առթիւ, կէս գիշերէն մէկ ժամ յառաջ, որովհետեւ ծերունին Պ. Ժ. Սիմոն քիչ մը խոնջեալ կը թուէր, Կայսրն անոր մօտենալով ընտանեբար ըսեր է. «Գացէք հանգչեցէք». — «Բայց, Վեհափառ Տէր. . .» — «Գացէք, կ'ըսեմ. [illegible] Ձեզ ուզեր հիւանդ վերադարձնել զձեզ ի Ֆրանսա».

—Իսկ Դեսպանախորհո՞ւրդը, կը հարցնէ Ֆիկարօ.

—«Դեսպանախորհուրդը թէեւ գործնական և անմիջական արդիւնքի չէ յանգած, բայց անօգուտ չպիտի լինի. Յուզուած խնդիրք ծանրագոյն խնդիրներն էին. Ժողովրդոց կեանքն և ազգաց ապագայն կախում ունին այն վիճակէն զոր մեր օրէնքներ կրեն կուտան գործաւորուհւոյն և տղուն. Գիտեմ որ այս կանոնադրութիւնք, սոսկ տնտեսական տեսակէտով, զոհողութիւններ հարկաւոր կ'ընեն. Եւ ճիշդ այս պատճառաւ միջազգային համաձայնութիւն մը անհրաժեշտ էր. Ենթադրելով որ Պերլինի Դեսպանախորհուրդը խնդրոյս վրայ Եւրոպիոյ ուշադրութիւնն սոփոզարար հրաւիրելու արդիւնքը միայն ունեցած լինի, խոստովանելք դարձեալ գոհ պէտք է մնան, և այս պատճառաւ, թերահաւատներու կարծեաց հակառակ, կ'ըսեմ թէ այս Վեհաժողով երեւելի թուական մը կը կազմէ». Այս է Պ. Ժ. Սիմոնի կարծիքը Դեսպանախորհրդոյ արդեանց վրայ.

Պ. Ժ. Սիմոնի բնակարանին վարի սենեակին մէջ իւր անզուգական բոյլը կը սպասէր եղբօրանդոյ (ժիւտ) գեղեցիկ փունջ մը. Պ. Ժ. Սիմոն կը պատմէ թէ այս փունջ նուէր մ'է զոր իրեն հետ բերած է Գերմանիայէն. Քէօլնի կայարանին մէջ տիկին մը տուած է զայն, խնդրելով որ երկու երեք օր իւր աշխատութեան սեղանին վրայ պահէ, և այս փունջը նուիրելու համար յատկապէս եկած էր մօտիկ կայարանէ մը. Պ. Ժ. Սիմոն անոր անունը կը հարցունէ, բայց տիկինն ինքզինք չյայտնելով կ'անհետանայ.

ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍՐ ԴՐԱՄԱՏԷՐ

Վիլհէլմ Բ. իւր պապուն ամեն առանձնութիւնները կը չարունակէ. Իւր անձնական հարստութիւնն եւս իւր ձեռամբ և իւր ուզած կերպիւ կ'ուզէ մատակարարել. Երկու հարիւր հազար մարք փոխ տուաւ ի Պերլին Լէյփցիգ-սթրասէի փողոցին մէջ տան մը ետրաշինութեան վրայ. Ինչպէս Պերլին քաղաքին կալուածական երաշխաւորութեանց տումարը կը հաստատէ, 200 հազար մարքը Կայսեր անձնական գանձէն տրուած է. Փոխատուութեան պայմանները կարգադրելէն յառաջ, Կայսրն ինք քանիցս գացած տունն աչքէ անցուցած է, ապահով լինելու համար թէ կ'արժէ՞ 200 հազար մարք.

ՀԱԿԱԳԵՐԵՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱԽՈՐՀՈՒՐԴՆ

Կ'երեւի թէ Ափրիկէի սեւ գերիներուն վիճակը կարգադրել շատ աւելի երկար գործ է քան Եւրոպիոյ սպիտակ գերիներուն—գործաւորներուն— վիճակը կարգադրել.

Տասն և հինգ օրէն իւր գործն աւարտեց Պերլինի Գործաւորական Դես- [illegible] եաց Դեսպանախորհուրդն ամիսներէ ի վեր կը տեւէ, և ինչպէս անցեալ տարին այս տարւոյ կտակեց զայն, եթէ այսպէս երթայ՝ ներկայ տարին ալ յաջորդին պիտի թողու.

Պրուսէլի Դեսպանախորհուրդն երկար բարակ օրէնք մը կը յօրինէ գերեաց տուրեւառը խափանելու մանրամասն պայմանաց վրայ. Մարտ 31ի նիստին մէջ հետեւեալ յաւելուածական տրամադրութիւնն ընդունուեցաւ.

«Ստորագրող Տէրութիւնք կը ճանչնան սեւ գերեաց տուրեւառին արգելման նպաստաւոր Օսմանեանց Վեհ. Կայսեր 1889 դեկտ. 16 թուով վաւերացուցած օրէնքին մեծ արժէքն, և ապահով են թէ օսմ. իշխանութիւնք փութաջան հսկողութիւն մը պիտի կազմակերպեն, մանաւանդ Արաբիոյ արեւմտեան ծովեզերաց վրայ, և այն ճամբաներու վրայ որք սոյն ծովեզերքն ի հաղորդակցութեան կը դնեն Ն. Կ. Վեհափառութեան ասիական ուրիշ ստացուածոց հետ».

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՊԻԶՄԱՐՔ ԻՇԽԱՆ

Լրագիրք ոմանք կ'իմանան թէ Պիզմարք իշխան իւր պարապ ժամա-

—։ 116 ։—

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒԼ ՄԱՐԻ

ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ԴՐԱԽՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լա Հէօյն անոնց մօտեցաւ, իբր թէ գուշակելով որ խօսակցութեան առարկայն ինքն էր.

—Ես ասկից աւելի բան մը չեմ գիտեր, ըսաւ. Ջաղացքն էր. յանկարծ Հէօյն եկաւ պանքատոմսը ձեռքը բռնած. Գետնէն գտած էր զայն. Ուստի իրեն հարկ էր տեղեկութիւններ հարցնել. Եթէ ինքը գողցած է, վերջ ի վերջոյ կը խոստովանի. Բայց գիտեմ որ գողցած չէ. այս բանին համար ես գլուխս կը կտրեմ, պարոն դատաւոր.

Գեղջկուհին տեղեկութիւն ունէր ուրեմն.

Մարէսքօ և Պ. Բէռօշէլ մեկնեցան, Լա Հէօյնը ջաղացքը թողլով.

Յաջորդ օրը, Միռ-ա-Մօռ վերստին հարցաքննուելով, կը պատասխանէր.

—Շիտակը գրացելով, պարոն, քանի որ Բուրաժոյի պանքատոմսէ մին՝ խմնօտարիս դարաններուն մէջէն գտաք, յայտնի էր թէ միւսն ալ ջաղացքը միացածներուն մէջէն պիտի գտնէիք. Ուստի այս ըսածնիդ զիս չի զարմացներ.

Եւ յարեց, ինչպէս որ ըրած էր իր կինը.

—Ապահովապէս, ինը հազար ֆրանքը Շանդկրըլէի ծառաստանին մէջ կորսնցնող մարդն ու զանոնք Բուրաժոյի տունէն գողցողը միեւնոյն անձն է. Եւ շատ հաւանական է որ Վիրժինի Լաթուշն սպանողը տարբեր անձ մը չըլլայ. Աւելի հեռուները փնտռելու չէ.

Միռ-ա-Մօռ, ինչպէս արդէն ըսինք, իր մտային անդորրութիւնն ու զուարթութիւնը գտած էր. Ամեն անգամ որ իր բանտէն կը հանէին զայն Պ. Բէռօշէլի քով տանելու համար, նոր երգ մը կ'ըլկըսէր.

Սակայն, այս զուարթութեան հակառակ, Պ. Բէռօշէլ իր կարծիքը կազմած էր.

Վիրժինի Լաթուշի սպանիչը ջաղացպանն էր.

Եւ այս ուղղութեամբ առաջ տարուեցաւ քննութիւնն, որուն հաստատութիւն կուտային պանքատոմսերուն յառաջ բերած ծանր ապացոյցները.

Է

ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐ

Միռ-ա-Մօռի ձերբակալումն և գողութեան ու սպանութեան այս ամբաստանութիւնք Սէրտօնի և շրջակայից մէջ ենթադրուածէն շատ աւելի աղմուկ յարուցին.

Գործը վերջացած, թաղուած կը կարծէին.

Ուրնօտիէի դատուելէն, անպարտ հռչակուելէն և արձակուելէն յետոյ, իւրաքանչիւր ոք ըսած էր թէ մարդասպանն այլ եւս չպիտի գտնուէր.

Եւ յանկարծ կ'իմանային թէ ամենածանր ամբաստանութիւնք կը ծանրանային ջաղացպանին վրայ.

Ամենէն աւելի սաստիկ կերպով յուզուողներն էին՝ Ժիլէթ, Ուրնօտիէռ եւ Անտրէ.

Ցեռոյ, հակահարուածով մը, Ժերթրիւտ ու Նօէլ.

Ուրնօտիէռ զարհուրած մնաց.

Արտաքուստ այնպէս կը կարծուէր թէ Հէօյնի ձերբակալումը նոր ապացոյց մըն էր տաքթորին անմեղութեան.

Եւ արդարեւ, այսպէս կը մտածէր հասարակութիւնը.

Սակայն Ուրնօտիէռ սոսկմամբ տեսաւ այս ամբաստանութիւնը.

Միռ-ա-Մօռ անմեղ էր. Եթէ ամբաստանութիւնը, ջաղացպանէն յետոյ՝ Լա Հէօյնին վրայ եւս ծանրանար, հետեւանքն ի՞նչ պիտի ըլլար. Ի՞նչ պիտի ըսէր գեղջկուհին. Ինչպէ՞ս պիտի պաշտպանէր ինքզինքը. բաւական քաջութիւն պիտի ունենա՞ր մինչեւ վերջն ուրանալու համար. Բայց եթէ իմացուէր թէ կը ստէ, եթէ ոճրին մէջ անոր ունեցած մասնակցութիւնը երեւան ելլէր, հաստատուէր, ի՞նչ պիտի ըսէր. չի՞ պիտի մատնէր իր մեղսակիցը.

Բաւական է որ բառ մը ըսէ, բաւական է որ իր անունը արտասանէ, եւ բժիշկը կորսուած է, այս անգամ բոլորովին կորսուած.

Աւասիկ ինչո՛ւ համար կենդանի-մեռեալ մը դարձած է տաքթորն այդ ձերբակալումէն ի վեր.

Միակ յոյս մը կը մնայ.

Լա Հէօյն չի հալածուիր առժամապէս. Միռ-ա-Մօռ միայն ձերբակալուած կը մնայ.

Ցորքան Լա Հէօյն ազատ կը մնայ, բժիշկը վախնալու բան մը չունի.

Կը կասկածի թէ այս գործին մէջ Մարէսքօ կարեւոր դեր մը կատարած է. Այսուհանդերձ, ճշգիւ չգիտեր թէ ամբաստանութիւնն ի՛նչ բանի վրայ հիմնուած է.

Անհամբեր է զայն գիտնալու.

Սակայն առջի օրերը չհամարձակիր Շանդկրըլէ երթալ, գեղջկուհին հարցաքննել.

Կը վախնայ որ հսկողութիւն ի գործ կը դրուի. Եթէ Մարէսքօ ջաղացքին շրջակայքը թափառի. եթէ տեսնէ Լա Հէօյնի հետ իր խօսակցիլը. Գուցէ այս ամենէն կասկածներ ունենայ. Իրեն համար հիմակ ամեն բան երկիւղալի էր.

Եւ ահա ինչու համար ժամանակ մը հանդարտ կը մնայ Ուրնօտիէռ.

Վերջապէս, իրիկուն մը, Շանդկրըլէի ճամբէն անցնելով, մինչեւ ջաղացք իջաւ եւ Լա Հէօյնի դուռը զարկաւ.

Ձայն չելաւ.

Նորէն զարկաւ.

Դրան ճեղքուածքներէն լոյս մը երեւցաւ ու ջաղացպանուհւոյն ձայնը գոչեց ներսէն.

—Ո՞վ է ան.

—Ես, Ուրնօտիէռը...

Դուռը բացուեցաւ. Բժիշկը ներս մըտաւ.

Լա Հէօյնը տեսնելով, չկրցաւ զարմացական շարժում մը զսպել, որովհետեւ գեղջկուհին մի քանի օրուան մէջ շատ փոխուած էր. Աչքերը տենդոտ ու մոլոր, այտերը կարմրած, ձեռքերը դողահար, յիմարութեան մը նախակարապետ բոլոր նշանները կ'երեւէին վրան.

Անցած դարձածը պատմել տուաւ.

—Մայրսպեղ խոհեմութիւն պատուիրած էի քեզ, ըսաւ. Այս տակը կորսուած պիտի մատնէ զմեզ.

—Եւ դատական իշխանութիւնք այս տակը առին ձեռքէս, ու բան մը չի մնաց քովս, ոչինչ, ոչինչ. կը լսե՞ս, ըսաւ խռպոտ ձայնով մը.

—Դեռ ձգելու էիր տարի մը, երկու տարի, որ այդ տակն իր տեղը մնար. Այն ատեն ապահով կրնայիր ըլլալ թէ անպատիժ կը մնանք.

—Ո՛հ, վախու բան մը չունիս. Միռ-ա-Մօռ բանէ մը տեղեակ չէ. Ոչինչ պիտի ըսէ. Ինծի գալով, որչա՛փ ալ հարցաքննեն զիս, բերնէս խօսք չպիտի կրնան առնուլ. Այնչափ ապուշ չեմ. Վերջապէս իրենց գիտցածն ի՞նչ է. Թէ այս ինը պանքատոմսը մենք գտած ենք. Ուրիշ ոչինչ. Երկանս մաքէն չպիտի անցնի ըլլալ թէ ես էի զանոնք Շանդկրըլէի ծառաստանին մէջ նետողը. Թիւերը կը համապատասխանեն եղեր Բուրաժոյի տունէն գողցուած պանքատոմսերու թիւերուն. Կրնայ ըլլալ. Բայց այս մէկ ապացոյցին վրայ ամուսինս չեն կրնար դատապարտել. Եւ ուրիշ ապացոյց ալ չունին. Ուստի հանդարտ եմ.

—Հանդա՞րտ. Ինքը կ'ըսէր. բարձրաձայն կը հաչաչէր զայս, բայց հանդարտ չէր. Ընդհանրապէս ամեն բան ցոյց կուտար ի նա, թէ ամենադաժան անձկութեանց մատնուած էր.

—Ինչո՞ւ կը դողաս, հարցուց բժիշկը.

—Զգիտեմ թէ ի՞նչ ունիմ ժամանակէ մը ի վեր, պատասխանեց. Բոլորովին փոխուած եմ. Ցանցանքս այդ անիծեալ ստրիկաններն է. Ինծի այնպէս կուգայ թէ միշտ հոս է, ջաղացքին մէջ, թէ տեսնէս կը պտտի, վրաս կը հսկէ. Եթէ ինքը չէ, ուրիշ մըն է. Ինծի այնպէս կուգայ միշտ թէ բերնէս խօսք մը պիտի փախցնեմ որ կորստեան պիտի մատնէ զիս, զոր Մարէսքօ պիտի լսէ. Այն ատեն, ամեն բան կը լմննայ. Ի՞նչ ալ ընեմ անօգուտ կ'ըլլայ. Վիզս պիտի կտրեն.

—Հանդարտէ՛, կ'ըսէր բժիշկը.

—Է՛հ, դուն աղուոր աղուոր կը խօսիս, վասն զի ինծի պէս չես տեսներ զիս հալածողներն, իմ ազատութեանս ու գըլխուս եռեւէն եկողները.

—Ո՞վ են ադոնք.

—Ամեն մարդ.

(Շարունակելի)

Նակը պիտի յատկացնէ 28 տարիէ հետէ հաւաքած մեծերած պաշտօնագրաց և ժամուոր թղթոց սասուր կոյտը կարգադրելու, և ժառանգ է իւր Ցիշատակներն ի գիր առնել։ Այս գործին մէջ երկու քարտուղարներ պիտի օգնեն իրեն։ Երկամեայ Նախարարապետին յուշագրութիւնք քանի մի հատորներ պիտի ըլլան, և ուշ թէ կանուխ՝ երբ ալ լոյս տեսնեն, ամենայն հետաքրքրութեամբ պիտի կարդացուին։

ՊՈՒԼՂԱՐԱԿԱՆ ԱՄՐՈՒԹԻՒՆՔ

Պուլկարիոյ արտաքին գործոց նախարար Տքթ. Ստրանսքի ծանուցագիր մը գրկելով սերբ կառավարութեան՝ բացատրութիւններ տուաւ սերպիական սահմանագլխոց վրայ, Դանուբի երկայնութեամբ շինուած և սպառազինուած ամրութեանց նկատմամբ, զորս մտահոգութեամբ կը դիտեն Սերպք։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն երէկ կայս. պալատ գնաց ի շնորհաւորութիւն Վեհ. Սուլթանի ծննդեան տարեդարձին, և երկրորդ սենեկապետ Հաճի Ալի պէյի կողմէ ընդունուելով Ն. Վսեմութեան յանձնեց Ուղերձ մը որով յանուն Հայ Ազգին շնորհաւորել է յետոյ Վեհ. Սուլթան Աբտ-իւլ-Համիտ կայսեր ծննդեան տարեդարձը, ջերմ բարեմաղթութիւններ կ'ընէ վասն կենաց և բարօրութեան Ն. Վեհափառութեան։

Հաճի Ալի պէյ ուղերձը մատուցանելով Վեհ. Սուլթանին, եկաւ հաղորդել Ս. Պատրիարք Հօր Ն. Վեհափառութեան բարձր գոհունակութիւնն և կայս. բարեւները։

Ս. Պատրիարք Հայրն՝ կայս. պալատէն առաջին քարտուղար Սիւրէյյա փաշայի այցելութիւն մը տալէ յետոյ Պատրիարքարան վերադարձաւ։

Վեհ. Սուլթանի ծննդեան տարեդարձին առթիւ երէկ գիշեր Ազգային Պատրիարքարանը շքեղապէս լուսազարդուած էր։ Պատրիարքարանի մէջ ներկայ էին Մայր եկեղեցւոյ Թաղական Խորհրդոյ անդամք եւ թաղեցի երեւելիք։ Մայր եկեղեցւոյ գաւիթն ալ Վեհ. Սուլթանի անուան ձօնեալ երգեր երգեց եւ այս առթիւ բարեմաղթութիւնք եղան վասն կենաց [illegible] Թեան։

Գոհութեամբ կը ծանուցանենք թէ Գեր. Խորէն Արքեպիսկոպոս Նար-Պէյ բժշկաց թոյլտուութեամբ ուրբաթ առաւօտ փոխադրուեցաւ իւր պաշտօնատեղին ի Պէյիքթաշ։ Բաժանելեց գասը, Թաղական խորհուրդն և Մաքրուհեան վարժարանին ուսուցչական մարմինը մեծարանօք ընդունեցին իրենց սիրելի Բարեգին։

Ն. Գերապատուութիւն, թէպէտ և ապաքինած, այլ դեռ եւս հանգստեան կարօտ է առժամանակ մը։

Գեր. Նար-Պէյ Սրբազան՝ Ֆրնարջըեան Մեծ. Սարգիս էֆէնտիի բնակարանէն մեկնելէ առաջ՝ ուր հիւրընկալուած էր և ազնուաբար խնամուած, այցելութիւն տուաւ Օրթագիւղի այն ազգայնոց որք առաւելապէս համակրանաց ցոյցեր ըրած էին Ն. Սրբազնութեան, իւր հիւանդութեան տառապանաց օրերուն։

Զօրլուէն հեռագիր մը կը հաղորդեն մեզ մարտ 19 թուով.

Թրակիոյ այցելու հովիւ Գեր. Հմայեակ եպիսկոպոս Դիմաքսեան, բառ միահամուռ փափաքանաց Զօրլուի ազգայնոց անցեալ 18ի կիւրակի օրը ի ներկայութեան հայ և օտարազգի խուռն բազմութեան, քահանայական աստիճան տուաւ բնիկ Իւսկիւտարցի Պ. Մանուկ Պաղտատլեանի և անուանեց զնա Տէր Վարդան։

Ն. Գերապատուութիւն պարագային յարմար հակիրճ քարոզ մը եւս խօսեցաւ, և յորդորեց զժողովուրդն ընդ միշտ մըտաւոր կրթութեան գործին և ջանալ բարեկարգ վիճակի մէջ պահել եկեղեցին ու վարժարանները և վերջացուց ջերմագին բարեմաղթութիւններ ընելով վասն կենաց Վեհ. Սուլթանին։

Տ. Հմայեակ Սրբազան սոյն ժամանակի մէջ բաւական բարենորոգումներ եւ կարգադրութիւններ ընելէ յետոյ, այսօր կը մեկնի, ամէն մը կրկին այցելելու խոստմամբ։

Մեզ հաղորդուած են, որ մի չորս կամ հինգ տարի սրանից առաջ Գորի քաղաքում վախճանվեց մի ոմն Տէր-Ցակոբեանց, որը շատ հարուստ լինելով, բացի իր ընտանիքին մեծ գումարներ կտակելուց եւ զանազան բարեգործական նպատակներով փողեր նուիրելուց, կտակել էր իր կարողութեան մի մասը, 10 հազար րուբլի, եւ Մոսկվայի Լազարեան ճեմարանին, որպէս զի այդ փողով կրթուին ճեմարանում իր համաքաղաքացի, գօրեցի չքաւոր աշակերտները։ Բացի սրանից հանգուցեալը կտակելով իր երկու աղջիկներից իւրաքանչիւրին 40 հազար րուբլի, պատուիրում է կտակակատարներին, որ եթէ աղջիկներից մին վախճանվի, նրան յատկացրած գումարի կէսը տրվի միւս քրոջը, իսկ միւս կէսը, այսինքն 20 հազար րուբլին, դարձեալ նուիրվի Լազարեան ճեմարանին մի եւ նոյն նպատակով, որով կտակված էր եւ առաջին 10 հազար րուբլու գումարը։ Իրաւ Տէր-Ցակոբեանի մահից յետոյ, սրանից մօտ մի տարի առաջ, հանգուցեալի աղջիկներից մէկը վախճանվում է, ուրեմն այժմ Մոսկվայի Լազարեան ճեմարանը, հանգուցեալի կտակի զօրութեամբ, պէտք է ստանայ դարձեալ 20 հազար րուբլի։ Ցոյս ունենք որ հանգուցեալի կտակակատարները՝ նրա եղբայրն ու այրին, չեն յապաղի կատարելու հանգուցեալի կամքը, յանձնելով Լազարեան ճեմարանին յիշեալ 20 հազար րուբլին, որով կ'ապացուցանեն, որ իրանք էլ ջերմ կերպով համակրում են հանգուցեալի ցանկութեանն ու նպատակին՝ յիշեալ կտակած գումարով կրթել Լազարեան ճեմարանում իրանց համաքաղաքացի, գօրեցի չքաւոր մի քանի աշակերտներին։ (Մշ-կ)

Շաբաթ առաւօտ, ազգային առաջնակարգ վաճառականներէն Պօլըխաճեան Գրիգոր էֆէնտի մեռաւ ի Գատըգիւղ, ի հասակի 48 ամաց, և երէկ գիւղին Ս. Թագաւոր եկեղեցւոյն մէջ, յատկապէս հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատոյց Գեր. Մելքիսեդեկ Սրբազան Մուրատեան, ի հանգիստ հոգւոյ հանգուցելոյն։

Ժամը 7ին Մէօհիւրտարի ծովեզերեայ ապարանին մէջ յուղարկաւորութեան եկեղեցական տան կարգը կատարելով, դագաղն որ թաւշեայ արծաթապատ ծածկոցով մը զարդարուած էր, առաջնորդուեցաւ գիւղին Ս. Թագաւոր եկեղեցին, ուղեկցութեամբ հայ և օտարազգի հոծ բազմութեան։ Ծածկոցին ծայրերը բռնողներն ու մոմակիրներն էին պատուաւոր և ծանօթ հայ և օտարազգի վաճառականներ։

Հանդիսին ներկայ էին եկեղեցական դասէն՝ Ամեն. Խրիմեան Հայրիկ, Գեր. Մելքիսեդեկ եպիսկոպոս Մուրատեան եւ Գեր. Գրիգորիս եպիսկոպոս Ալէաթճեան, Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Տ. Ներսէս Ծ. վարդապետ, եւ Արժ. Երբրոյեան Տ. Խորէն, Արշարունի Տ. Ցովհաննէս, Ոսկանեան Տ. Տաճատ, Անոյշեան Տ. Գաբրիէլ, Այվազեան Տ. Սահակ և Սիսակեան Տ. Վաղինակ Ծ. վարդապետները, տեղւոյն քահանայք, եւ Սկիւտարու ու Մայր-եկեղեցւոյ քահանայից մեծագոյն մասն։

Թափօրին կ'առաջնորդէին Պէյլէրպէյի գաւազաններն եւ Պատրիարքարանի ու եկեղեցեաց բուրապանք։

Դագաղին առջեւէն կը տարուէին բազմաթիւ ծաղկեպսակներ եւ ծաղկեայ խաչեր, նուիրեալ՝ հանգուցելոյն ազգականներէն ու բարեկամներէն։

Եկեղեցւոյն մէջ յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուելէ յետոյ, Տ. Մելքիսեդեկ Սրբազան՝ հակիրճ բայց ազդեցիկ դամբանական մը արտասանեց ի վեր բերելով հանգուցելոյն բարեմասն հանգամանքներն, և մասնաւորապէս յիշեց նորա անխոնջ աշխատասիրութիւնը եւ ինքնօգնութեան զաւակ մը ըլլալն, որով յաջողած է բաւական հարստութեան տէր լինել, և առեւտրական հրապարակին մէջ փայլուն համբաւ, և վաճառականական ասպարէզին վրայ՝ կարեւոր դիրք մը բռնել։

Դամբանախօսը ամփոփելով իւր խօսքերն, յայտնեց թէ, ի՛նչպէս վերջին անգամ հանգուցեալն իւր քովը կոչելով սպասաւորն Պ. Խաչիկ Գ. Պըլըխաճեան, կտակած է թէ՝ «Ես շատ փափաքներ ունէի Ազգին համար, ձեզի կը յանձնեմ որ զանոնք իրագործես։ Զաւա՛կս, աշխատասէր և ուղղամիտ եղի՛ր, և ընաւ սուտ մի՛ խօսիր»։

Ասոնք են եղած, ըսաւ, հանգուցելոյն վերջին հառաչանքն ու վերջին կտակը։

Ապա, յուղարկաւոր թափօրն՝ ի ձայն հայ և յոյն եկեղեցեաց զանգակահարութեանց, մի և նոյն հանդիսիւ առաջնորդուեցաւ գիւղին գերեզմանատունը, ուր ամփոփուեցաւ մարմինն Պըլըխաճեան Գրիգոր էֆէնտիի։

Ցետ թաղման, եկեղեցական դասն առաջնորդութեամբ Սանտալճեան Արժ. Տ. Կարապետ աւագերէց քահանային, հանգուցելոյն տունը երթալով՝ մխիթարեցին մայրն, ընտանիքն, զաւակունքն և պարագայք։

Հանգուցեալն երկու արու և մէկ աղջիկ զաւակ կը թողու։

Պըլըխաճեան, Սուրէնեան և Ցակոբեան ընտանիքներն հրապարակաւ իրենց խորին շնորհակալիքը կը յայտնեն ամեն այն բարեկամաց և ծանօթից որք ներկայ գտնուելով հանգուցեալ ԳՐԻԳՈՐ ԷՖԷՆՏԻ ՊԸԼԸԽԱՃԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան հանդէսին, իրենց ցաւակցական զգացմանց հաւաստիքն արտայայտեցին։

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ օրը տեղի ունեցաւ, ի Պօլաճըգիւղ, Բերայի ընդհանուր դատախազի օգնական Մեծ. Գաբրիէլ էֆէնտի Նէշէթճեանի նշանախօսութիւնն ընդ Ազն. Օրիորդ Վարսենիկ Ցրէնկեանի դուստր Մեծ. Մկրտիչ էֆէնտի Ցրէնկեանի, ի ներկայութեան երկուց կողմանց ազգականաց և բարեկամաց։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

[illegible]

Մէկ քանի ուսուցիչք և դաստիարակք ի պատրաստի կան պաշտօն ստանձնելու համար մայրաքաղաքիս և կամ գաւառաց Ազգ. վարժարանաց մէջ։

Պէտք ունեցողք կը հրաւիրուին դիմել առ Տեսչութիւն ի Պատրիարքարանի։

20 մարտ 1890 3—3

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

49ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ԾՆՆԴԵԱՆ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻ

Վեհ. Սուլթան Աբտ-իւլ-Համիտ կայսեր ծննդեան տարեդարձին առթիւ երէկ ընդունելութիւնք կատարուեցան կայս. պալատան մէջ։

Պաշտօնի վրայ գտնուող և անպաշտօն բոլոր նախարարք և կրօնական, քաղաքային ու զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարք երէկ կայս. պալատ գնացին ի շնորհաւորութիւն և ընդունուեցան երկրորդ սենեկապետ Հաճի Ալի պէյի կողմէ, որ իւրաքանչիւրին հաղորդեց Վեհ. Սուլթանի բարձր գոհունակութիւնն ու կայս. բարեւները։

Նոյնպէս մայրաքաղաքիս օտար դեսպանատանց առաջին թարգմաններն և հասարակութեանց հոգեւոր պետերն եւս կայս. պալատ գնացին ի շնորհաւորութիւն։

Մէքքէի Էմիր Աֆիւրրէֆիգ փաշա, Եգիպտոսի Խտիվ Թեվֆիգ փաշա, Եգիպտոսի արտաւոր պատուիրակ Ահմէտ Մուխթար փաշա, բոլոր կուսակալք, գաւառաց այլ և այլ հասարակութեանց հոգեւոր պետերն հեռագրաւ շնորհաւորեցին Վեհ. Սուլթանի ծննդեան տարեդարձը։

* *

Երէկ գիշեր մայրաքաղաքիս ամեն կողմը շքեղ լուսավառութիւնք և հրախաղութիւնք կատարուեցան։ Եըլտըզի պալատան շրջակայ պարտէզները բիւրաւոր կանթեղներով ու լապտերներով զարդարուած էին և անընդհատ հրախաղութիւնք կը կատարուէին։ Հասարակաց պարտէզներուն մէջ կը նուագէին զինուորական նուագածուաց խումբեր։ Եըլտըզի պալատան շրջակայքը գրաւած էր ժողովրդեան անհամար բազմութիւն մը, հակառակ օդին ցրտութեան։

Պոլսոյ, Գատըգիւղի, Սկիւտարի, Վոսփորի երկու եզերաց վրայ գտնուած գիւղերու, Բերայի և այլուր գտնուած նախարարաց, բարձրաստիճան անձանց և մասնաւորաց ապարանքներն զարդարուած էին բազմաթիւ լապտերներով և անընդհատ հրախաղութիւնք կը կատարուէին։

Ի միջի այլոց, Արքունեաց հրամանատար Օսման փաշայի ապարանքն բիւրաւոր լապտերներով զարդարուած էր, ուրկից հազարաւոր հրթիռներ կ'արձակուէին։ Եըլտըզի Պալատան [illegible] Բագարապետ Մազհար փաշայի ապարանքն ու պարտէզը բիւրաւոր գոյնզգոյն կանթեղներով զարդարուած էր եւ ամեն կողմէ հրախաղութիւնք կը կատարուէին։ Պարտէզին մէջ նուագածուաց խումբ մը կը նուագէր եւ ներկայք կը պատուասիրուէին օշարակներով։ Նոյնպէս անհամար կանթեղներով զարդարուած էին Բարձր. Մայր Թագուհւոյ ապարանքն ինչպէս նաեւ կայսերազուն իշխանաց ու իշխանուհեաց ապարանքներն։ Ի Նշան Թաշ Մեծ-Եպարքոսին, Արտաքին գործոց նախարարին, Նախորդ Մեծ-Եպարքոս Սայիտ փաշայի, Վեհ. Սուլթանի սենեկապետներու և այլ աւագանեաց ապարանքները լուսազարդուած էին գոյնզգոյն լապտերներով ու կանթեղներով և անհամար հրթիռներ կ'արձակուէին։ Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին ապարանքին առջեւ նուագածուաց խումբ մի կը նուագէր։ Օրթագիւղ Սպարապետ Ալի Սաիպ փաշայի և ի Տէֆթէրտար Ծովային նախարար Հասան փաշայի և այլ աւագանեաց ապարանքներն բիւրաւոր լապտերներով ու կանթեղներով զարդարուած էին և անընդհատ հրախաղութիւնք կը կատարուէին։ Գումքափու Ներքին գործոց նախարար Մունիր փաշայի ապարանքն եւս լուսազարդուած էր և անթիւ հրթիռներ կ'արձակուէին։

Բերայի չիտակ ճամբուն երկու կողմը, սկսեալ Թիւնէլի հրապարակէն մինչեւ Թագսիմ, լուսավառութեանց շքեղ շարք մը կը պարզուէր։ Բոլոր տուներն ու վաճառատունք, և տեղացւոց և օտարազգեաց հանրային շէնքերը լապտերներով ու դրօշակներով զարդարուած էին։ Ելմտական նախարար Վսեմ. Ցակոբ փաշայի բնակարանին առջեւ լուսեղէն հոյակապ կամար մը ձեւացուած էր, ուր փայլուն հրախաղութիւնք կը կատարուէին։ Կալաթա-Սէրայի հրապարակը խրախճանութեանց ընդհանուր կեդրոն մը դարձած էր և մինչեւ կէս գիշեր նուագածութիւնք եղան և հրախաղութիւնք կատարուեցան։

Վերջապէս երէկ գիշեր մայրաքաղաքիս ամեն կողմը շքեղ լուսավառութիւններով և հանրային ուրախութեան ցոյցերով տօնուեցաւ Օգոստափառ Սուլթանին ծննդեան բարեբաստիկ տարեդարձը։

* *

Գերմանիոյ կայսրն, Իտալիոյ եւ Շուէտ-Նորվեկիոյ թագաւորները, Պարսից Շահն և Գարատաղի իշխանն հեռագրաւ շնորհաւորած են Վեհ. Սուլթանի ծննդեան տարեդարձը։

* *

Վեհ. Սուլթանի ծննդեան տարեդարձին առթիւ Ն. Վեհափառութեան հրամանաւ վաթսուն և չորս երկսեռ բանտարկեալք, որք իրենց պատժոյն երեք չորրորդ մասն աւարտած էին, երէկ ազատ արձակուեցան։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԱՀԱԺԱՌԱՆԳՆ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ ՕՐՈՒԱՆ ՊՏՈՅՏԸ

Վիքթոր Էմմանուէլ իշխանը շաբաթ օրն իւր հեռաւորդաց, իտալական դեսպանին ու դեսպանատան գըլխաւոր պաշտօնէից հետ Եըլտըզի պալատան առջեւի քէօշկը գնաց և անտի դիտեց Սուրրէի Հիւմայունի հանդէսը։

Ն. Բարձրութիւն երէկ առաւօտ իւր հեռաւորդաց հետ Տոլմա Պաղչէի պալատն այցելեց եւ իրիկուան ժամ 8 ին Պոլսոյ կողմն անցնելով այցելեց Այասոֆիայի մզկիթը, կայս. Թանգարանն եւ Մեծ Շուկան, ուրկից գնումներ եւս ըրաւ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԵՐԵԿԻ ՊՏՈՅՏԸ

Իշխանն երէկ առաւօտ իւր հեռաւորդաց հետ ի Բերա Սան Պէնէտէթթօ եկեղեցին գնաց և Զատկական տօնին առթիւ կատարուած եկեղեցական հանդէսներու ներկայ գտնուեցաւ։ Ն. Բարձրութիւն յետոյ ի Ղալաթիա իջնելով Ազիզիէ պահականոյին առջեւէն շոգենաւակ նստելով, ուղղակի ի Թարապիա իտալական դեսպանատունը գնաց և ընդունուեցաւ դեսպանին ու դեսպանատան գլխաւոր պաշտօնէից կողմէ։ Իշխանն անդ ճաշելէ յետոյ Պէնտերու կողմը պտոյտ մը կատարեց և վերջը կայս. պալատ վերադարձաւ։

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ Ի ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏ

Իշխանն երէկ գիշեր Վեհ. Սուլթանին ներկայանալով շնորհաւորեց Ն. Վեհափառութեան ծննդեան տարեդարձն։ Բիչ յետոյ շքեղ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ իշխանին։

Վեհ. Սուլթանն Իւր ներկայութեամբ պատուեց սեղանը։

Արարողապետ Մունիր փաշա կատարեց թարգմանի պաշտօնը։ Կայս. պալատան նուագածուաց խումբն անընդհատ նուագեց։

Սեղանին ներկայ գտնուեցան նաև իտալական դեսպանը, կինը, դեսպանատան խորհրդականը, առաջին թարգմանը, իշխանին հեռաւորդք, Մեծ-Եպարքոս Քեամիլ փաշա, Նախորդ [illegible] Ալի Սաիպ փաշա, Դատական, Արտաքին, Ներքին, Ծովային ու Կրթական նախարարք, արքունեաց հրամանատար Օսման փաշա, Եգիպտացի Բրէնս Հալիմ փաշա և այլ բարձրաստիճան պաշտօնատարք։ Հացկերոյթէն յետոյ իշխանը կայս. պալատան առջեւի քէօշկը գնաց և անտի դիտեց լուսավառութիւններն ու հրախաղութիւնները։

* *

Հացկերոյթէ յետոյ Վեհ. Սուլթանն Իմթիեազ պատուանշանի ոսկի շքադրամը շնորհեց արտաքին գործոց նախարար Վսեմ. Սայիտ փաշայի։ Նոյնպէս Շէֆգաթ պատուանշանի երկրորդ աստիճանը իտալական դեսպանատան առաջին քարտուղար տը Պիլիօ Մարքիզին կնոջ։

* *

Վեհ. Սուլթանը Վիքթոր Էմմանուէլ իշխանին նուիրած է աշխատութեան խուցի ճոխ կահկարասի մը, ճարտարարուեստ կերպով պատրաստուած։

ՊԱՇՏՕՆԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆՔ ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆՔ

Պրուսայի նահանգին մէքթուպճի անուանեցաւ Մուհիթտին էֆէնտի, նախկին մէքթուպճի Եանեայի։

——

Սանիյէի երկրորդ աստիճան տրուեցաւ Կրէտէի յունարէն լեզուի մէքթուպճի Նիքոլաքի Բաբաղաքի էֆէնտիի, Կիպրոսի երեւելիներէն վաճառականաց պետ Էլհաճ Ահմէտ Տէրվիշ էֆէնտիի և Եաֆա-Երուսաղեմ երկաթուղւոյն արտօնատէր Եուսուֆ Նավոն էֆէնտիի։

——

Առաջին կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ Կրէտէի զինուորական ասենին հրամանատար Ֆերիգ Աբտիւլվահիտ փաշայի, Ա. զօրաբաժնին հրամանատար Իպրահիմ փաշայի և Բ. զօրաբաժնին հրամանատար եւ Գանտիայի կառավարիչ Աբտիւլքերիմ փաշայի։

Առաջին կարգի Մէճիտիյէ՝ Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարութեան դիւանագիտական գործոց տնօրէն Պ. Նիզարի։

Երկրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Կրէտէի հեծելակ զօրաց Միրլիվա Հայտար ու Ահմէտ Զիհնի փաշաներու և Թնդանօթաձիգ զօրաց հրամանատար Մուսթաֆա փաշայի։

Երկրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ մայրաքաղաքիս ֆրանսական ընդհանուր հիւպատոս Պ. Կօզէյի։

Երկրորդ կարգի Օսմանիյէ՝ Ֆրանսական դեսպանատան առաջին թարգման Պ. Ռուայէի և Պէրութի ֆրանսական հիւպատոս Պ. Բըթիթվիլ դը Բըկոմսին։

Երրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Մուսուլի կիսաբաժնին հրամանատար Հագգը փաշայի։

Չորրորդ կարգի Օսմանիյէ՝ Թէհրանի օսմանեան դեսպանատան զինուորական կցորդ հազարապետ Սամի պէյի։

——

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Ինչպէս արդէն ծանուցինք, Յունաց Ամեն. Պատրիարքն հինգշաբթի օրը կայս. պալատ երթալով երկրորդ սենեկապետ Հաճի Ալի պէյի յանձնած է Պատրիարքարանի Սինոդին ու Խառն ժողովոյն կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրն ի մասին եկեղեցւոյ առանձնաշնորհմանց։ Վեհ. Սուլթանն Հաճի Ալի պէյի միջոցաւ ըսել տուաւ Պատրիարքին թէ «Լըջօրէն պիտի քննէ խնդիրը և թէ Ն. Սրբազնութիւն պէտք է կատարեալ վստահութիւն ունենայ Իր անձին վրայ, վասն զի Ն. Վեհափառութիւն պիտի պաշտպանէ միշտ յոյն եկեղեցին ու Ազգը։» (Մէնէքշէ)

——

ԵԱՆԵԱՅԻ ԴԱՏԱՐԱՆՔ

Ըստ տեղեկութեանց [illegible], Դատական նախարարութիւնը պաշտօնագիր մը ուղղելով Եանեայի կուսակալութեան՝ ծանուցած է թէ ընդունելի չէ այն խնդրագիրը զոր քրիստոնեայ ժողովուրդը տուած էր խնդրելով որ Եանեայի դատարանաց առջեւ սկսուած մէկ քանի դատերը չարունակուին տեղւոյն լեզուաւ։ Դատական նախարարութիւնը նոյնպէս ծանուցած է թէ օսմ. կառավարութեան պաշտօնական լեզուն թուրքերէնն է և հետեւաբար Եանեայի դատարանաց մէջ պէտք է այդ պաշտօնական լեզուն գործածել։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՔ

Թուրքիոյ և Աւստրիոյ միջեւ վերանորոգելի առեւտրական դաշնագրոյն համար կազմեալ խառն յանձնաժողովն իւր խորհրդակցութիւններն աւարտած է։ Արտաքին գործոց նախարարութիւնը՝ Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին մատուցած է այդ խորհրդակցութեանց արդիւնքը պարունակող տեղեկագիրը։

——

ՍՈՒՐՐԷԻ ՀԻՒՄԱՅՈՒՆ

Սուրրէի Հիւմայունի հանդէսը շաբաթ օրը տեղի ունեցաւ ամենայն շքեղութեամբ։

Ինչպէս շաբաթ օրը ծանուցինք Սուրրէի Հիւմայունը կայս. պալատան մէջ պատրաստուելով յատուկ վրանի մը ներքեւ գետեղուած էր։

Շաբաթ օրը Սուրրէի Հիւմայունն ուղտերու վրայ բեռցուեցաւ և արքունի ախոռներու տնօրէն Նուրի փաշայ այդ ուղտերու սանձէն բռնելով Վեհ. Սուլթանի Ներկայութեան շրջան մը կատարել տուաւ։ Նոյն պահուն բոլոր նախարարք և աւագանին պաշտօնական համազգեստներով կեցած էին։ Բիչ յետոյ թափօր մը կազմուեցաւ առաջնորդութեամբ Բ. Դրան արարողապետ Ֆէրուհ պէյի, Պէշիքթաշի հրամանատար Օսման փաշայի, այլ պաշտօնէից, ոստիկանաց, թաղապետութեան պաշտօնէից, զինուորաց և ոստիկանզինուորաց և Սուրրէի Հիւմայունը Պէշիքթաշի նաւամատոյցը տարուեցաւ, ուրկից Մախսուսէի [illegible] շոգենաւով Սկիւտար փոխադրուեցաւ։ Նոյն պահուն թնդանօթներ արձակուեցան։ Սկիւտարի կառավարիչն և այլ պաշտօնեայք բոլորն ալ պաշտօնական համազգեստով, ընդունեցին Սուրրէի Հիւմայունն և տարին գետեղեցին կառավարչութեան մօտ կանգնեալ վրանի մը մէջ։

Թէ՛ ի Պէշիքթաշ և թէ Սկիւտարի մէջ ժողովրդեան ստուար բազմութիւն մը կը գտնուէր դիտելու համար այս հանդէսը։

——

ՍԱՄՍՈՆ-ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Կը յիշուի թէ Պ. Բօթմա, որ Սամսոն-Սեբաստիոյ երկաթուղւոյ շինութեան մենաշնորհը կը խնդրէ կայս. կառավարութենէն, Բարիզ ուղեւորեցաւ երաշխաւորութեան գումարին վերաբերեալ խնդրոյ մը համար։ Արդ, Պ. Բօթմա Բարիզէն հեռագրած է Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան, թէ այդ մասին ծագած դժուարութիւնք հարթուած ըլլալով, պայմանագրով որոշեալ աւանդի գումարը պատրաստ է, Պ. Բօթմա խնդրած ըլլալով նաեւ որ նախնական քննութեանց կատարման համար յանձնարարուածք տրուին այն երեք երկրաչափներուն որք մայրաքաղաքս կը գտնուին դրամատանց խմբին հետ, այդ պաշտօնագիրք յանձնուեցան Ներքին գործոց նախարարութեան կողմէ։ Հետեւաբար, այդ պարոնայք շաբաթ օրը Լոյտի [illegible] շոգենաւով մեկնեցան ի Սամսոն, նախնական քննութիւնները կատարելու և շինելիք երկաթուղւոյն յատակագիծը պատրաստելու համար։

——

ՕՍՄ. ՊԱՐՏԱՏՈՄՍՔ

Անցեալ երեքշաբթի ելմտական պաշտօնատունը տեղի ունեցած գումարման մէջ՝ օսմ. պարտատոմսից փոխման վերաբերեալ անորոշ մնացած կէտը կարգադրուեցաւ։ Ելմտական նախարարն և այս փոխման գործադրութեան հսկող սեղանաւորական խմբակին ներկայացուցիչք նոր գումարում մը ունեցան հինգշաբթի օրը և յետ երկար խորհրդակցութեան կարգադրեցին փոխման պայմանները և այսօր վաղը կայս. Իրատէն կ'սպասուի, յետ որոյ պայմանագիրը պիտի ստորագրուի։

——

ԿԱՅՍ. ԳԹՈՒԹԻՒՆ

Վեհ. Սուլթանը տեղեկանալով որ մայրաքաղաքիս մէջ շատ մը աղքատ և անոք տղաքներ թշուառութեան մէջ կը գտնուին, հրամայած է ասոնց թիւն որոշել և ապահովել ապրուստնին։ Նոյնպէս անկելանոց մը հաստատել զանոնք կրթելու և դաստիարակելու համար։ Ներքին գործոց ու Ոստիկանութեան նախարարք և Քաղաքապետութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք առած են գործադրելու համար կայս. սոյն Իրատէն։

——

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ

Մայրաքաղաքիս գերմանական դեսպան Պարոն Րատովից, որ արձակուրդով Պերլին կը գտնուէր, երէկ աստ վերադարձաւ։

——

ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳԻՐ

Զեռնհաս իշխանութեան կողմէ պատրաստուած վիճակագրոյ մը համեմատ 1304 տարւոյ մարտէն մինչեւ փետրվարի վերջը մէկ տարւան միջոցին մայրաքաղաքիս ու գաւառաց մէջ 39,833 նոր շէնքեր կառուցուած են, 22,967 շէնքեր նորոգուած, 2,931 շէնքեր այրած և 10,027 շէնքեր փըլցուած են։ Ըստ այսմ, կառուցուած ու նորոգուած շէնքերու քանակութիւնն այրածներու ու փլցուածներու հետ բաղդատելով, մէկ տարւան մէջ 12,958 շէնքեր այրած ու փլցուած են, իսկ 62,800 շէնքեր կառուցուած ու նորոգուած են։

Պ. Հիւկէնէն որ Վիէննա գնացած էր Արեւ. երկաթուղեաց ընկերութեան կողմէ չորից պատուիրակաց ժողովոյն ներկայ գտնուելու, շաբաթ իրիկուն մայրաքաղաքս դարձաւ։ Պ. Հիւկէնէն նոր Պաշտօնի մը կոչուած է Անատոլուի երկաթուղեաց վարչութեան մէջ, և իրեն պիտի յաջորդէ Պ. Միւլլէր։

—Այս առաւօտ Եւրոպացի երիտասարդ մը կառքով Բերայէն Կալաթա իջած պահուն րէվոլվէրի հարուած մը պարպելով, անձնասպանութիւն փորձեց։ Երիտասարդը վիրաւորեալ վիճակի մէջ Լէֆգեգի դեղարանը տարուեցաւ ուր բժշկական նախնական դարմանները առնելէ յետոյ, հիւանդանոց տարուեցաւ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ

Փարիզ, 5 ապրիլ

Ֆրանսայի կառավարութիւնը մտադիր է նոր կանչել գՏքթ. Պայոլ, կառավարիչ Տահոմէի ծովեզերեայ ֆրանսական գաղթականութեան։

Փորթուգէզ կառավարութիւնն հաւանեցաւ Պ. Պինժէի Լիզպոնի ֆրանսական դեսպան անուանելուն։

—Լրագիրք ոմանք կը ծանուցանեն թէ Տահոմէի ծովեզերքը պիտի պաշարուի ֆրանսական երկու շրջան մարտանաւերու միջոցաւ, զինուց ներմուծումն արգիլելու համար։ Ֆրանսայի Պաշտօնական Օրագիրն ի մօտոյ պիտի ծանուցանէ պաշտօնապէս թէ Տահոմէի ծովեզերքը պաշարման օրինաց ենթարկեալ կը գտնուի։

Լոնտոն, 5 ապրիլ

Շանկայէ կը ծանուցուի առ Թայմս թէ Փեքինի անգլ. դեսպանը մարտ 31ին ստորագրած է պայմանագիրն որով Չինու կառավարութիւնն օտարազգեաց առջեւ կը բանայ Չին-Քինանկ քաղաքն եւս, Եանկ-Չէ-Քիանկ գետոյն վրայ։

—Թայմս, Էմին փաշայի մասին Պ. Ստէնլիի ներբողալից գիտողութեանց վրայ խօսելով, կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ խաղաղաւէտ յարաբերութիւնք ո՛րչափ ընդարձակին այնչափ աւելի կը դիւրանայ Անգլիոյ գործը։ Թայմս կը յուսայ որ Էմին փաշա պիտի յաջողի բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել օրինաւորապէս գերմանական ազդեցութեան ներքեւ գտնուող ափրիկեան երկրաց մէջ։

Փեթերսպուրկ, 5 ապրիլ.

Կայսերական գերդաստանն ապրիլ 8/20ին ներկայ պիտի լինի Պերլինի ռուս դեսպանին որդի կոմս Փաւէլ Շուվալովի ամուսնութեան հանդիսին։

—Նովոյէ Վրէմյա կը ծանուցանէ թէ ռուս Պ. Փարկոֆսքիյ և երեք ընկերք [illegible] հասած են, ուստից Հապէշստան կ'երթան։ Այս Ռուսք յՕպոք բարեկամաբար ընդունուեցան ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ։ Անտից ի Հապէշստան ուղեւորութեան նպատակն անծանօթ է։

Վիեննա, 5 ապրիլ

Բուլէրէէ Փորէ-Ֆրէմտէնպլ կ'իմանայ Պերլինէ թէ Վիլհելմ կայսրն ապրիլ 8ին պիտի ընթրէ Հերցոգ Պիզմարք կոմսին տունը։

Բարիզ, 5 ապրիլ

Արտաքին, պատերազմական, ծովային և առեւտրական նախարարներն և գաղթականութեանց խորհրդականը խորհրդակցութիւն մը ըրին, որոշելու համար եղած միջոցները ձեռք առնուլ՝ արգիլելու համար զինուց ներածումը Տահոմէի ծովեզերաց վրայ։

—Գերմանիոյ դեսպան կոմս Միւնսդէր արտաքին գործոց նախարար Պ. Ռիպոյի շատ գոհունակալից յայտարարութիւններ ըրաւ ի մասին ֆրանսական պատուիրակաց ընթացքին գործաւորական Դեսպանախորհրդոյն մէջ, և կայսեր մասնաւոր գոհունակութիւնն յայտնեց անոնց օգտակար գործակցութեանն համար։

—Հռովմի ֆրանսական նոր դեսպան Պ. Պիյօ յառաջիկայ շաբթուն պիտի մեկնի յիւր պաշտօնատեղին։

Պետրպուրկ, 5 ապրիլ

Մեծ ռազմափորձերն, որոց ներկայ պիտի գտնուի Վիլհելմ կայսրը, պիտի սկսին օգոստոսի առաջին օրերը Պետրպուրկի շրջակայքը։ Նախորդ ռազմափորձերէն աւելի բազմաթիւ զօրքերով։ Անծուխ վառօդով փորձեր պիտի լինին։

Բեռլին, 5 ապրիլ

Զինուորական կայսրը, 10,000 ուղեկիցներով, գնաց այցելել արեւելեան նահանգաց զամբարանները։

Գահիրէ, 5 ապրիլ

Պ. Սդանլի յայտարարեց Թայմզի թղթակցին թէ Գերմանիա լաւ ըրած է իր ծառայութեան առնլով Էմին փաշան. եթէ Էմին յաջողի Արաբները սիրաշահիլ, բայց Պ. Սդանլի, այս բան պիտի աւելցնէ իր համբաւն, առանց վնասելու Անգլիոյ շահերուն։

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

Բարիզ, 6 ապրիլ

Գաղթականութեանց խորհրդականը զեկոյց մը հաղորդեց լրագրաց՝ ծանուցանող թէ ֆրանսական երկու մարտանաւ զրկուած է Տահոմէի ծովեզերքը, զինուց ներածումն արգիլելու համար։

—Կը հաւաստեն թէ, Հանրապետութեան նախագահին ի հարաւային Ֆրանսա ուղեւորութեան ատեն, Իտալացի ծովակալ մը Թուլոն պիտի գայ զինքը ողջունելու։

Գան, 6 ապրիլ

Պրազիլիոյ Տոմ Պետրօ կայսրը վերջին օծում առաւ։

Պերլին, 6 ապրիլ

Կայսերական հրամանագիր մը կը հրամայէ որ, արքունի պահակ բանակին սպայից գունդն ամբողջացնելու համար, յասմհետէ ոչ միայն ազնուական ընտանեաց, այլ և պարկեշտ քաղաքացեաց զաւակներն ալ ընդունուին։ Կայսրը կը պատուիրէ հրամանատարներուն որ հոգ տանին զի սպաներուն կեանքը պարզ ըլլայ և ոչ բազմածախս ու խոտիլ ընդդիմանան սպայից յաւակնութեան և պերճանքին։

Փեթերպուրկ, 6 ապրիլ

Նովօյէ Վրէմիա կը ծանուցանէ թէ Կ. Պոլսոյ ռուս դեսպան Պ. Նելիտով Վիեննայի դեսպան պիտի անուանի։ Կ. Պոլսոյ դեսպան պիտի լինի արտաքին գործոց նախարարութեան ասիական գիւանին անօրէն Պ. Զինովիէվ, որուն պիտի յաջորդէ Ռիօ-Ժանէյրոյի դեսպան Պ. Ժոմին։

Եթէ կոմս Փաւէլ Շուվալով կառավարիչ կուսակալութեան պաշտօնն ընդունի, ի Պերլին իւր յաջորդը պիտի լինի Վիեննայի դեսպան Լոպանով իշխան։

Պրուսէլ, 6 ապրիլ

Նօռ կը հաստատէ այն լուր թէ Ռուսիոյ կայսերական գերդաստանը մայրաքաղաքին մէջ (ի Փեթերպուրկ) պիտի մնայ Աւագ Շաբթուն։

Հռոմ, 6 ապրիլ

Փօփօլօ Ռօմանօ կը լսէ թէ Պերլինի Պլայխրէօտէրը սեղանաւորական խումբը միացած է Լոնտոնի Պէյրինկ և Համպրօ դրամատանց և իտալեան խմբի մը հետ, Իտալիոյ սեղանաւորական բոլոր գործողութեանց համար։ Իտալիոյ և Ֆրանսայի յարաբերութեանց բարւոքման յորդորս, կարելի է որ ֆրանսական հաստատութիւնք անմնք ևս մասնակցին այս սեղանաւորական ընկերակցութեան։

Վիեննա, 6 ապրիլ

Հռոմէ առ Փոլիթ. Քօրէսբ. նամակ մը կը հերքէ այն կարծիք թէ Պ. Մայլիանիի, Պ. Նիքոթերայի և Պ. Պաքքելլիի հաւանութեամբ Պ. Քրիսփիի գիրքը խախտեր է։ Պ. Քրիսփիի դիրքն այնչափ հաստատ է որ առաջիկայ խորհրդարանական ընտրութիւնք ևս իւր օգտին պիտի կատարին։

ՏՕՔԹՕՐ ՊՕՏԷՆ

Ի Կ. ՊՈԼԻՍ

Ֆրանսացի մեծանուն բժիշկ Տր. Պօտէն, որոյ մայրաքաղաքս գալը ծանուցինք շաբաթ առաջ թուով, արժանավայել յարգանօք ու համակրանօք ընդունուեցաւ Կ. Պոլսոյ բժշկական մարմնոյն կողմէ որոյ համար հաճոյալի անակնկալ մը եղած էր պատկառելի բրոֆէսէօրին յանկարծական ժամանումն։ Տր. Պօտէն Աթէնքէ կուգայ ուր հրաւիրուած էր դարմանելու համար Թէօտօրոս անուն մեծահարուստ յոյն վաճառական մը, որ 23,000 ֆրանք այցելագին վճարած է նմա։ Ցունաստանի մայրաքաղաքին մէջ հինգ օր անցունելէ յետոյ, Տր. Պօտէն ուզած է նաեւ այս առիթէն օգտուիլ քաղել Կ. Պոլիս ևս տեսնելու համար։

Տր. Պօտէնի անունը ծանօթ է ի մեզ, ո՛չ միայն իբր երեւելի բժիշկ մը, այլ եւ այնու զի հայ բժշկաց մեծագոյն մասին ուսուցիչն ու վարպետն եղած է։ Իր մասնագիտութիւնն է սրտի և կուրծքի հիւանդութեանց դարմանումը, և աշխարհի ամէն կողմերէն ամէն ազգի անձինք, որոց վիճակը կը ներէ, Ֆրանսական ոստանը կը դիմեն անոր խնամքները վայելելու համար։ Վաթսուն հինգ տարեկան անձ մըն է Տր. Պօտէն, և հակառակ իւր ծեր հասակին՝ բեղմնաւոր միտք մը, սուր յիշողութիւն ունի ու բժշկական արուեստին ուսումնասիրութեամբք կը պարապի շարունակ։ Իր երկասիրութեանց մէջ նշանաւոր է մանաւանդ «Maladies du Cœur» անուն գիրքը յորում սրտի հիւանդութեանց վրայ կը խօսի մեծ հմտութեամբ։ Ունի նաև բժշկական բազմաթիւ հրատարակութիւններ։ Տր. Պօտէն, ի մէջ այլոց, հնարած է Aspirateur Potain անուն գործի մը որոյ միջոցաւ հիւանդին կուրծքի, որովայնի և այլ մասանց մէջ լցուած հեղուկը կը պարպուի։ Տր Պօտէն իւր այս գիւտով մեծ ծառայութիւն մը մատուցած է տառապեալ մարդկութեան։ Վերջերս հնարած է նաև ուրիշ գործի մը որ բազկերակին վրայ դրուելով, հիւանդի մը սրտի հիւանդութիւն ունենալ կամ չունենալը կը յայտնէ։ Մեծանուն բրոֆէսէօրը տակաւին Բժշկական Ակադեմիային հաղորդած չէ իր այս նոր գիւտը (որ կը կոչուի Sphygmomètre Potain), զայն աւելի ևս կատարելագործելու համար։

⁂

Տր. Պօտէն ուրբաթ առաւօտ հասնելով ի Կ. Պոլիս, ներկայ գտնուեցաւ նոյն օրը կատարուած Սէլամլըքի հանդիսին, և իրիկուան կողմ մի քանի այցելութիւններ ընդունեց ի Կրանտ-Օթէլ, ուր իջեւանած է։ Շաբաթ օրը Պոլսոյ կողմն անցնելով, այցելեց Մեծ Շուկան, Այա-Սոֆիայի մզկիթն ու կայս. Թանգարանը։

Շաբաթ գիշեր մայրաքաղաքիս բժշկական մարմնոյն կողմէ հացկերոյթ մը սարքուեցաւ ի պատիւ մեծահռչակ բրոֆէսէօրին, Սէռքլ-դ'Օրիան ակումբի սրահին մէջ։ Սեղանին ներկայ էին տասն և վեց բժիշկներ, Վսեմ. Մավրոյէնի փաշա, Վսեմ. Զօէրօս փաշա, Տր. Վսեմ. Խորասանճեան էֆէնտի, Տր. Ստէքուլի, Տր. Գամպուրօղլու, Տր. Մաճէ, Տր. Վուչինօ, Տր. Նաղուպեան, Տր. Մաքրի, Տր. Ֆօն Տիւրինկ, Տր. Բոսլինէս և այլք։ Սեղանն սկսաւ եր. ժամ 8ին։ Կայս. բժշկական ընկերութեան նախագահ Տր. Ստէքուլի ի դիմաց իւր պաշտօնակցաց բարի գալուստ մաղթելով մեծանուն հիւրին, բաժակ առաջարկեց անոր կենաց։ Տր. Պօտէն շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն նկատմամբ ցոյց տրուած համակրանաց համար։ Ցետոյ խօսեցան նաեւ Մավրոյէնի փաշա, Տօքթօրք Մաճէ, Վուչինօ և Նաղուպեան։

Սեղանի վրայ զուարթ մտերմութիւն մը կը տիրէր ու ներկայք գուրգուրանօք շրջապատած էին իրենց յարգելի հիւրը։ Տր. Պօտէնի աջակողմը բազմած էր Տր. Խորասանճեան էֆէնտի որ աշխարհահռչակ բրոֆէսէօրին դասընկերն եղած է ժամանակաւ և որ այսքան տարիներ յետոյ զայն վերստին տեսնելու պատեհութիւնը կ'ունենար։ Տր. Պօտէն յայտ սիրալիր կերպով տեսակցեցաւ Վսեմ. Խորասանճեան էֆէնտիին հետ։ Նոյնպէս մեծ համակրանք ցոյց տուաւ Տր. Նաղուպեանի նկատմամբ որ իւր սիրելագոյն աշակերտաց մին եղած է։ Սեղանէն յետոյ, ներկայք մի քանի ժամեր անցուցին խօսակցութեամբ և կէս գիշերէն մէկ ժամ յետոյ հրաժեշտ առին Տր. Պօտէնէն, միահամուռ փափագ յայտնելով նմա՝ որ մի քանի օր ևս մնայ ի Կ. Պոլիս, սակայն նա յայտնեց թէ պարտաւոր է երկուշաբթի (այս իրիկուան) ճեպընթաց կառախումբով դառնալ ի Բարիզ։

Տր. Պօտէն՝ ընկերակցութեամբ մի քանի բարեկամաց, երէկ կղզիները գնաց ու Վոսփորի վրայ պտոյտ մը կատարեց շոգենակոյկով մը զոր իւր տրամադրութեան ներքեւ դրած էր Պ. Հաճօբուլօ (ազգական Աթէնքի Թէօտօրոս ընտանեաց, որոց կողմէ յատկապէս յանձնարարուած էր նմա մասնաւոր պատիւներ ընծայել Ֆրանսացի բժշկին)։

Երէկ գիշեր, բժշկապետ Մավրոյէնի փաշայի հրաւիրանօք, Տր. Պօտէն Ն. Վսեմութեան քէօշկը գնաց ուստից զի տեսնէ Եըլտըզի շրջակայից չքնաղ լուսավառութիւնները։ Այս երեկոյթին ներկայ գտնուեցան նաեւ Տօքթօրք Ստէքուլի, Գամպուրօղլու, Պ. Լէօնիտաս Զարիֆի, Պ. Հաճօբուլօ և այլ հրաւիրեալք։

* *

Շաբաթ օրը և երէկ, երբ մեծանուն Պօտէնի ի Կ. Պոլիս ժամանումն իմացուեցաւ, ամէն ազգի հարուստ դասու ընտանեաց կողմէ, որք հիւանդ ունէին, դիմումներ եղան անոր մտերմութիւնը վայելող բժշկաց, որպէս զի համոզեն զՏր. Պօտէն՝ յանձն առնուլ այցելութիւն տալ իրենց հիւանդաց։ Տր. Պօտէն մերժեց, յայտնելով թէ ինք պարզապէս զբօսական պտոյտ մը կատարելու համար եկած է աստ և թէ իր ժամերն համրուած են։ Այսու հանդերձ, եղած թախանձագին դիմումներուն վրայ, յօժարած է բժշկական երեք խորհրդակցութիւն կատարել այս առաւօտ, ի Բերա, ի Նշան Թաշ, ի Բանկալթի, մին՝ Տր. Թամպուր Օղլուի հետ, մին՝ Տր. Խորասանճեան էֆէնտիի հետ, և միւսը Տր. Նաղուպեանի և Տր. Մաքրիի հետ։

"ՅԱՄԱԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ"

ՎԷՊ ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՔՕՓԷԻ

Ֆրանսուա Քօփէ՝ ծանօթ բանաստեղծն՝ որ այնքան խօսուեցաւ իր Հօյէ Դէրլին առթիւ, նետած է արդի գրական և փիլիսոփայական աշխարհին նոր երկասիրութիւն մ'այ։ Դա է Համակ Երիտասարդութիւն մը։ Այս վէպը չը տարբերիր շատ Թէնոսի, Օնէի, Մօբասանի գործերէն։ Իրականութեան դպրոցին սկզբանց վրայ քալած է։ Ցաւետես այսօր կը դիտէ աշխարհի մէջ երիտասարդին վիճակը։

Քօփէ կը մտնէ ընկերութեանց զանազան դասակարգերուն մէջ, կը մտնակցի անոնց ամէն քմահաճոյից, եւ յետոյ անոնց թերութիւնները եւ խօթութիւնները մէջ բերելով, երբեմն կը գթայ, երբեմն կ'անարգէ։ Աւելի գրագէտներու հետ առնչութիւն ունի, զանոնք աւելի լաւ կը ճանչնայ, հետեւաբար անոնց վրայ աւելի շատ կը ճառէ։ Իր անձերը դրական կենօք կ'ապրին եւ ամենադրական եղանակաւ կը մեռնին։

Կեանք եւ մահ ամէնէն սովորական կերպով նկարուած են իր էջերուն մէջ. յուզում գոնուրեք, կամ երբեք, չը տեսնուիր. այս կէտը, մանաւանդ, շատ զարմանալի կը թուի Քօփէի մը նման բանաստեղծի համար, զի նա որ երգած է Ա..., Մ..., Է..., անկեղծաբար կուտայ սիրտերը յուզող, զգացումները դղրդող տեսարաններ. սակայն ատոնք բոլորն ալ անոր բացակայ են։

Քօփէի համար իրք միայն գոյութիւն ունին որք կը ծառայեն իր Եւ... պաշտպանելու համար։

Կենաց՝ դառնութիւնը ճաշակած է. տխրութիւնը իր անեղծանելի դրոշմը դրած է ամէն երեսաց վրայ, երջանկութիւնն ալ եթէ վայրկեան մը գայ եւ ծիծաղի մարդուն, այնքան շատ կ'աներեւութանայ որ հետք իսկ չը թողուր։ Շատ հաւանական է զի ընթերցողք, մանաւանդ ընթերցուհիք չը կարդան հաճութեամբ Ֆրանսուա Քօփէի «երիտասարդութիւնը»։ Հոն չը պիտի գտնեն ինչ որ կը խօսի երեւակայութեան կամ ուղղակի սրտին. այլ խրատաքանչիւր օք կուգայ եւ կ'անցնի, թէթեւասէն, բնական օրինաց հպատակելով։ Տերեւներն են որք ցվերջ կը թօթափին։

Պատմենք ուրեմն համառօտակի զգայուն բանաստեղծին իրական վէպը և տեսնենք թէ Քօփէ ինչպէս կ'ըմբռնէ կեանքը գործնականին մէջ։

Վէպը կրնայ բաժնուիլ երկու առանձին մասերու. առաջնոյն մէջ Քօփէ կը պատմէ իւր դիւցազնին, Ամէդէ Վիոլէթի մանկական գեղեցիկ ժամերը մինչեւ որ կորսնցնէ իր ծնողքը. երկրորդին մէջ կենաց պայքարն է որ կը մղի. Մին կը պարունակէ ուրախ և հաճոյալի պատկերներ, միւսը կը ներկայէ տխուր հակապատկեր մը, ուրախութեան հետ խառնուած դառն վայրկեաններ. Առանց վէպին ընդհանուր բնութեան վրայ երկար խօսելու, մտնենք ուղղակի անոր հիւսուածքին մէջ։

Վիոլէթ, իր հօր և մօր մէկ հատիկը, կ'աճի ծնողական խնամոց ներքեւ։ Իր մատղաշ հասակին մէջ կը կորսնցնէ մայրը։ Զգգար այդ կորստին մեծութիւնը, նախ զի ունի իրեն վրայ մօր նման գուրգուրացող հայր մը եւ երկրորդ զի իրենց մօտ կայ բարեկամ դրացի մը, Ժէրարի ընտանիքն, որ կը բաղկանայ բացի ծնողքէն, երկու գեղուհի՝ Ամէտէի հասակակից՝ աղջիկներէ։ Վիոլէթի և Ժէրարի ընտանիքները զիրար կը ճանչեն ի վաղուց, այնպէս որ անոնց մէջ կը տիրէ ամենայն մտերմութիւն։ Տիկ. Ժէրար, այդ դառն պարագային մէջ, կը հոգէ մօր մը պէս Վիոլէթի վրայ որ մինչ և ամէն օր գրեթէ անոր տունն, իր երկու աղջիկներուն Լուիզի եւ Մարիի հետ կ'զբօսնու. Ի՜նչ քաղցր ժամեր են ասոք, զորս յետոյ պարագային մէջ յաճախ յիշելու առիթներ պիտի ունենայ։ Լուիզ որ իրմէ քանի մը տարի մեծ է, լուրջ և ուշադրաւ երեւոյթ մ'ունի. մինչ Մարիա՝ որ աւելի փոքր է, կը վազվզէ խօլ աղջիկ՝ թեթեւնիկներու ետեւէն։ Ամէտէ կ'սկսի յաճախել վարժարան և հոն կը մտերմանայ դպրոցական ընկերի մը հետ, Մօրիս Ռօժէ, որդի ազնուապետական զինուորականի մը որ Սէվաստօբոլի պատերազմին մէջ ինկած է։ Մօրիս կը կրէ յանձին ազնուապետական դասի ամէն յատկութիւնները. գնացից և ընթացից շնորհը, ճէնթըլմէնի վարմունքը հրապուրած են զԱմէտէ որ պաշտելու չափ կը սիրէ զայն։ Կը պատմեն իրարու պատանեկան երազներն, երեւակայութեանց թափերը կը պարզեն։ Գաղտնիք չկայ իրենց մէջ։

Ամէտէ յաճախ կը խօսէր զմայլմամբ Ժէրարի ընտանեաց մասին, Լուիզի բարութեանը և Մարիի գեղեցկութեանը վրայ։ Նմանապէս Ժէրարի ընտանիքին չըզանգիտեր գովեստներ շռայլել Մօրիսի նկատմամբ, այնպէս որ զիրար տեսնելու մեծ փափաք մ'ունէին։ Ամէտէ սակայն Մօրիսի ինչ ստահակ լինելը գիտնալով կը վարանի շարունակ։ Վերջապէս օր մը Մօրիսի թախանձանաց զիջանելով զայն Ժէրարի ընտանեաց կը ներկայացնէ։ Մօրիս իւր բնական պչրական ձիրքերով կը գրաւէ ամէնուն համակրութիւնն եւ կարճ տեսակցութենէ մը վերջ կը մեկնի։ Սակայն այդ կարճ ժամանակամիջոցը բաւական եղած է Մարիի և Մօրիսի վրայ խորունկ տպաւորութիւն գործելու։ Մօրիս վարպետութեամբ կ'զգուշանայ Մարիի վրայ Ամէտէի հետ խօսելէ, մինչ ընդհակառակն Մարիա ամէն անգամ առանց կ'ուզէ տեղեկութիւն Մօրիսի նկատմամբ։

Ամէտէ արդ չափահաս է, կառավարական նախարարատան մէջ կը վարէ երկրորդական պաշտօն մը։ Պարապոյ ժամերը կ'անցնէ գրելով և տաղելով։ Մօրիսի պատճառաւ կ'ունենայ շատ ծանօթներ, որոց մէջ պէտք է յիշել Ժօբըլէ, ապագայ հաչակաւոր կատակերգուն, որով հեղինակը ակնարկել ուզած է անտարակոյս Գօքլէն։ Ամէտէի գրական տաղանդը զարգացնելու մեծապէս նպաստած է Ժօբըլէ։

Ամէտէ մինչ կը վերադառնար գեղեցիկ խնճոյքէ մը, յորում կը գտնուէր ամէն զբօսանք և հաճոյք, կ'սկսի խորհիլ իւր փարած կեանքին վրայ. կը մտաբերէ մանկութեան ընկերը, սիրուն պզտիկ Մարիան, կը տեսնէ զայն ընտանեկան կանթեղին ներքեւ որ կ'աշխատի և կը խօսէր իրեն հետ առանց աչքերը վեր առնելու, մինչ նա կը հիանար անոր խոնարհած երկար յօնքերուն վրայ. կը զարմանայ յանկարծ որ այդ ընքուշ արարածին ներկայութիւնը նմա չէր ազդած ամենափոքր յուզում մի, որ չէր փափաքած ուրիշ երջանկութիւն այլ միայն անոր քով ըլլալ։ Այլ ինչո՞ւ չարծարծել օր մը Մարիա կրծքին մէջն ալ սիրոյ զգացումը։ Զմեծցա՞ն միթէ ի միասին։ Ի՞նչ հաճոյք և երջանկութիւն եթէ անոր խօսեցեալն ըլլայ։ Կը խոստանայ ինքնին ալ միայն մեծ բարքի Ժէրարի տանն երթալ, բաւ կարեւորն Մարիի քով ըլլալ, տեսնել անոր ծիծաղը, անոր խօսիլը. և պիտի սպասէ իւր անդրութեան մէջ, սիրոյ գորովալից, մինչեւ այն վայրկեանը, յորում Մարիա նշմարէ որ սիրուած է կամ հաւանի անոր կինն ըլլալու։ Ո՞հ, պատմելի միութիւն երկուց կուսութեանց, քաղցր համբոյր երկու անմեղ շրթանց։ Այսպիսի երազներով Ամէտէ տուն կը դառնայ այդ երեկոյ ուրախ և զուարթ։ Այդ ուրախի՛ տխուր տեսարան մը կը պարզուի աչաց առջեւ, երբ տուն կը հասնի. Պէտք է բսել որ Ամէտէի հայրը իւր վաղամեռիկ կնոջ մահուան վրայ անմխիթար մնացած է։ Իր ցաւը մոռնալու կամ ամոքելու համար բմպելեաց կը դիմէ. և հուսկ յետոյ չի կրնալով տանիլ այդ ցաւը և խղճահար՝ բմպելեաց չարաչար գործածութեան համար իւր կենաց վերջ կուտայ. Ահա այդ տեսարանն է որ կը բացուի Ամէտէի աչքին, հայրն արեան մէջ թաթաղեալ տեսնելով։

Ամէտէի համար արդ նոր կեանք մը կ'սկսի. ընտանեկան է նա. իր բարեկամներն են ցրուած. Մօրիս յԻտալիա կը ճամբորդէ. Պ. Ժէրար կը մեռնի կաթուածահար. Ընտանիքը թշուառութեան ապառոյն է Լուիզ որ դաշնակի դասեր կուտայ։ Սակայն փոքր բնակարան մը փարձած են արդ ուր շաբաթը անգամ մը կը յաճախէ Ամէտէ։ Սա անդուլ կ'աշխատի, կը նկարէ ամենարկեան եղանակաւ ինչ որ իր աչաց առջեւ կը պարզուի. իր խոնարհ աստիճանին խաժակը կը պատկերէ. Ամէտէ կ'զգայ իր յաջողութիւնը և կարողութիւնը, առաջին անգամ իւր վրայ համարում կ'ունենայ. այլ կը գրէ իրեն համար միայն, անհաւանելիր ոգւով, և կը վայելէ անպատում երջանկութեան վայրկեաններ. Անոյշ ժամեր, որք, կ'ըսէ Քօփէ, միայն սիրոյ արբշռութեան ժամերուն կրնան բաղդատուիլ. Հոս Քօփէ իր բանաստեղծական հանճարին սանձերը արձակելով, արտայայտած է բնական ոճով մը բնական զգացումներ. Ամէտէ կ'աշխատի անդադար. Գրիչը կը սահի թղթի վրայ. կը գնէ անդ ինչ որ ներքնուստ կ'զգայ նմա, մերթ կը կասի անմեկնելի բերկրութեամբ իր արտադրութեանց առջեւ. գոհունակութիւնը կը փայլի իր աչաց մէջ։ Ահա այդ անձնական գոհունակութիւնն է որ ամէն գրող, ամէն հեղինակ նախ և առաջ կը փնտռէ. Քօփէի անձնասէրութիւնն այդ տողերուն մէջ յայտնի կ'երեւի։

Ամէտէ իւր աշխատութեանց գաղտնիքը հաղորդած է միայն Ժէրարի ընտանեաց, ուր ամէն կիրակի կ'ընթեռնու, յամի և լուրջ ձայնով մը, այն շաբթուան մէջ գրած տաղերը. Լուիզ, ժամանակէն առաջ թառամեալ, ունկն կը դնէ անշարժութեամբ, աչերը յառած ընթերցողին վրայ երբեմն կ'արձակէ յուզման հառաչանքներ և երբեմն կը փայլին իր արտեւանունքներէ արտասուաց շիթեր. Ինք միայն կը հասկնայ գրուածն և կը գտնէ ճիշդ բառը յայտնելու համար իր կարծիքը, ընելու համար դիտողութիւն մը. մինչ Մարիա ձանձրոյթով մը դէմքը կը ծամածռէ և ուշադրութիւն իսկ չըներ. երիտասարդ հեղինակը կը յուսահատի, և իր սէրն յայտնելու վայրկեանը միշտ կը յետաձգէ։

Ահա այդ վարանմանց մէջն է՝ մինչ իր տաղանդը կը զնահատուի, հասարակութիւնը կը լսէ իր գործերը, թատրոնները կը ներկայացնեն իր խաղերը. Բաղդը ժպտած է ալ ծիծաղիլ Ամէտէի. փառաց սեմին վրայ է. իր անունն ամէն բերնի մէջ է. Ժօբըլէ կը խնդրէ արտասանութեան համար մենախօսութիւններ. Թերթերը կը խնդրեն ձեռագիր. Բանաստեղծներու ծանօթ հրատարակիչ, Մասիֆի կամ Լըմէր, զոր կ'ակնարկէ հեղինակը, կ'ընդունի Ամէտէի տաղերուն հաւաքածոյն և զայն տպագրութեան կը դնէ. ի՜նչ ուրախութիւն, ի՜նչ յաջողում Ամէտէի համար. նա հասարակութեան մարդն է. Ամէտէ համբաւոյն թեւոց վրայ կը թռի. անծանօթ և անշուք էր առաջին օրը, ծանօթ և հռչակաւոր կը հանդիսանայ երկրորդ օրը. Ամէտէ ալ կը համարձակի, ժամանակը եկած կը համարի Մարիի ձեռքը խնդրելու. Ուստի նախ դիմում կ'ընէ Լուիզի, այն Լուիզը՝ որ կ'երազէր վայելել օր մը Ամէտէի սէրը, այլ ի լուր այդ առաջարկին, կը ծածկէ զինքը և իր սէրը և միայն իր քրոջը, որոյ համար գուրգուրանքներ ունի, երջանկութիւնը նիւթել կը կամի.

Ամէտէ անհամբերութեամբ կ'սպասէ պատասխանին եւ մինչ երազներու մէջ օդային դղեակներ կը շինէ, սակայն լուր մ'է որ կը հասնի.

Մօրիս հրապուրած է անփորձն Մարիա. Զարհուրելի է այն ճգնաժամ զոր Ամէտէ կը կրէ, սակայն երկրորդ խորհուրդն կ'ըլլայ Ժէրարի ընտանեաց պատիւը անարատ պահելու համար միջոցներ ձեռք առնուլ.

Կ'երթայ Մօրիսին. Նորա պատուոյ զգացմանց դիմում կ'ընէ եւ յետ երկար վիճաբանութեան կը յաջողի համոզել զայն ամուսնանալ Մարիի հետ.

Ի՞նչ մնացած է արդ Ամէտէի. Աշխարհի հաճոյից մէջ կ'ընկղմի. Սալօններ կը յաճախէ. Կենաց ամէն երեւութից կը մասնակցի. Ամէն թերութիւններ մերկապարանոց հոյանի կ'ընէ. Այդ պահուն է զի 70ին պատերազմը կը ծագի. Բարիզ պաշարուած է. Ամէտէ և Մօրիս կամաւոր զինուոր կը գրուին. Բռնութական ռումբ մը կը տապալէ Մօրիս կիսամեռ յերկիր. կը փոխադրուի հիւանդանոց ուր կը գիտէ Ամէտէ վերջին օգնութիւն մ'ալ ընծայելու համար. Հոն, ամենէ հեռի, միայն Ամէտէ լինելով իր մտերին քով, կը նուաղի անդառնալի իմն. Իր վերջին խօսքերը կը լինին. «Կինս, զաւակս քեզ կը յանձնեմ, ամուսնացիր հետը.»

Վերջապէս Ամէտէ կը հասնի իր փափաքին, իր երիտասարդական բղձին. Սակայն կրկին երջանիկ չէ. Հարստութիւն, պատիւ, փառք, ամէն ինչ Ամէտէի համար են. Ամուսնացած է իր սրտի հատորին հետ. Ինչո՞ւ ուրեմն երջանիկ չէ։ — Այո՛, հեղինակը կ'ապացուցանէ մեզ, ինչպէս շատեր, թէ միայն տխրութիւնն է մարդկային ցեղին ինկած բաժինը. Ամէտէ կը պաշտէ իր կինը. այլ սա, անմոռանալի վէրք մը, նուաղել և բեկեալ բան մը ունի. Կ'ուզէ երախտագէտ հայուածքներ իր ամուսնոյն, այլ իր սիրտը թաղուած է մեռած զինուորին գերեզմանին մէջ. Կայ ի նմա վշտերու գաղտնի մասուն մը, ուր Ամէտէ մուտ չունի. կը վառի հոն, սրբարանի կանթեղի նման, պաշտելոյն մահուան յիշատակն, որում, կոյս սիրահար, յանձնած էր իր անձն, այն դիւցազին՝ որ իր բազուկներէն բաժնուեցաւ հեղլու համար արիւնն հասարակաց օգտին. Ամէտէ ունի երախտագէտ և անձնուէր կին մը. այլ հեռի է անոր սէրը վայելելէ.

Հեղինակը կը փակէ իւր վերջին էջը այսպիսի թախծալի տողերով. Տերեւներն են որք ցվերջ կը թօթափին. Ընթերցողը տխուր է, զի կրկին իր աչաց առջեւ կը տեսնէ կենաց ճշմարիտ պատկերը. Փոխանակ հոն գտնելու զուարթութիւն և երեւակայութիւնը գգուող տեսարաններ, անողոքելի ճակատագիրն է որ կը հալածէ ամենուրեք մարդն և իր գործն. Տարւինի կենաց պայքարն է (struggle for life) որ արդի՝ գրագէտներու գննութեան առարկայն դարձած է. Քօփէի նման բանաստեղծն իսկ այդ ընդհանուր շարժման հետեւած է. Օրէ օր դպրոց դառն կ'աւելնայ և թերեւս գայ օր մը որ մի միայն վիպականութեան այն ճիւղը տիրէ համատարած. Բանաստեղծ դարուն վերապահուած է այդ իրողութիւնը. Տեսու՛ք գար, տեսու՛ք խորհրդածութիւն.

ՄԿՐՏԻՉ Կ. ՇԱՀՆԱԶԱՐ

Արտօնատէր Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ [illegible]